

BERNARD SESBOÛÉ

JEZUS CHRYSTUS JEDYNY POŚREDNIK

TOM I

Słowo wstępne (Joseph Doré)

Wprowadzenie: Zbawiciel i zbawienie

- I. Jezus, to znaczy Jahwe zbawia
Tożsamość Zbawiciela
- II. Potrzeba zbawienia
Dobra nowina o zbawieniu - serce chrześcijańskiego misterium
Czy potrzebujemy zbawienia?
Dwa biblijne obrazy zbawienia
Zbawienie, uwolnienie
Zbawienie pełnią życia
- III. Chwalebny krzyż Zbawiciela
Zostać przez kogoś zbawionym
Tajemnica krzyża: zgorszenie i głupstwo
Krzyż Zmartwychwstałego
Proponowany sposób podejścia

Część pierwsza
PROBLEMATYKA

Rozdział 1. Współczesna niepewność

- I. Kilku świadków niepokoju
Hans Küng i interpretacje śmierci Jezusa
Krytyka psychoanalityczna Jacques'a Pohiera
Iluzja chrześcijańskiego odkupienia: Georges Morel
Nieofiarnicza interpretacja chrześcijaństwa René Girarda
Nathan Leites i zabójstwo Jezusa
Zbawienie przez objawienie według François Varone'a
- II. Główne wątki sprzeciwu
Dlaczego chrześcijańskie zbawienie przechodzi przez śmierć?
Wstręt wobec sprawiedliwości wynagradzającej i represyjnej
Odrzucenie chrześcijańskich roszczeń do powszechności
Niepokój wobec idei zastępstwa
Czy Jezus nadał sens swojej śmierci?

Rozdział 2. Doktrynalny stan soteriologii

- I. Wielorakie świadectwo biblijne
- II. Zredukowane świadectwo dogmatyczne
- III. Odwrócona dominanta: od dynamiki zstępującej do dynamiki wstępującej
- IV. Mechanizmy kostnienia słownictwa
Dwa niezmienione schematy: kompensata i kara z zemsty
Mechanizm zwarcia
Zapomnienie o trzech głównych postaciach
Nieznajomość metafory i metonimii

- V. Ponura antologia
W XVI wieku u reformatorów: gniew Boga spada na Chrystusa
W XVI wieku po stronie katolickiej: Boża zemsta i kompensata
W XVII wieku: dramatyzacja Bożej kary
W XIX wieku: nauczanie, które stało się powszechne
W XX wieku: pod znakiem nabytej prędkości
- VI. Zbawienna reakcja

Rozdział 3. Chrystus Pośrednik, fundamentalne odniesienie soteriologii

- I. Jezus Pośrednik według Nowego Testamentu
"Jedyny Pośrednik między Bogiem i ludźmi"
Pośrednik Nowego Przymierza i arcykapłan
Wspaniała wymiana
- II. Pośrednictwo Chrystusa w tradycji teologicznej
Pośrednictwo Chrystusa i rekapitulacja u Ireneusza
Doświadczenie pośrednictwa Chrystusa: Augustyn
Od Chrystusa Pośrednika do Chrystusa Sakramentu
Jedność Pośrednika według Cyryla Aleksandryjskiego
Pośrednictwo i soteriologia w średniowieczu
Pośrednictwo w teologii nowożytnej i współczesnej
- III. Pośrednictwo, przymierze i bezpośrednia komunია
- IV. Soteriologia pośrednictwa

Część druga TEOLOGICZNY ZARYS HISTORII DOKTRYN

Rozdział 4. Preludium: "za nas", "za nasze grzechy", "dla naszego zbawienia"

- "Za nas"
"Za nasze grzechy"
"Dla naszego zbawienia"

Dział pierwszy POŚREDNICTWO ZSTĘPUJĄCE

Rozdział 5. Chrystus niosący oświecenie: zbawienie przez objawienie

- I. Świadection Pisma Świętego
Jezus nauczycielem prawdy i objawiającym Ojca
"Będą patrzeć na Tego, którego przebili"
Epifania i teofania
Światłość i ciemności
Zbawienie jako poznanie
- II. Świadection Tradycji
U ojców apostołskich
U ojców apologetów w II wieku
U Ireneusza z Lyonu
U ojców aleksandryjskich
- III. Objawienie i zbawienie dzisiaj
Człowiek i poznanie
Objawienie jako zbawienie

Rozdział 6. Chrystus Zwycięzca: odkupienie

- I. Świadek Pisma Świętego
Życie Jezusa: zwycięska walka
Lud, który Bóg nabył sobie w Chrystusie
Odkupienie: wyzwolenie i wykupienie
Od czego zostaje uwolniony człowiek?
Cena i okup: jak nie traktować metafory zbyt literalnie?
- II. Świadek Tradycji
Uprzywilejowany świadek: Ireneusz i sprawiedliwość oddana człowiekowi
Czy okup został zapłacony Szatanowi?
Duch liturgii
Późniejsza ewolucja kategorii odkupienia
- III. Odkupienie współcześnie odkryte na nowo
Doktrynalne przewartościowanie
Byt i niebyt Szatana
Teologia krzyża i zmartwychwstania
Oddziaływanie odkupienia w historii

Rozdział 7. Chrystus Wyzwoliciel

- I. Świadek Pisma Świętego
Jezus Wyzwoliciel
Nowe Przymierze wolności
- II. Świadek Tradycji
Ireneusz i Ewangelia wolności
Augustyn: kiedy łaska wyzwala wolną wolę
Sobór Konstantynopolitański III: zbawienie dokonane przez ucłowieczoną wolność Chrystusa
Zbawienie i wyzwolenie człowieka w społeczeństwie
- III. Aktualność zbawienia jako wyzwolenia
Chrystus wyzwala i uzdrawia naszą wolność
Współzależność różnych wolności
Teologia i teologie wyzwolenia

Rozdział 8. Chrystus, który przebóstwia

- I. Świadek Pisma Świętego
Przybrane synostwo i dar Ducha
Nowe narodziny przez Chrzest
Nowe życie udziałem w życiu Trójcy
- II. Świadek Tradycji
Powołanie człowieka stworzonego na obraz i podobieństwo Boga
Wielkie argumenty soteriologiczne
Syntetyczna prezentacja: punkt wyjścia, reguła wiary
Syntetyczna prezentacja: podwójna solidarność i pośrednictwo
Syntetyczna prezentacja: Duch Ojca i Syna
Wcielenie i misterium paschalne
Problematyka łaski na Zachodzie
- III. Dzisiaj: przebóstwienie i samoudzielanie się Boga
Współczesne dyskusje wokół przebóstwienia
Dialektyka pragnienia Boga
Nowe słownictwo przebóstwienia

Rozdział 9. Chrystus, sprawiedliwość Boga

- I. Świadection Pisma Świętego
Sprawiedliwość Boga według Biblii
Kiedy Jezus wypełnia wszelką sprawiedliwość
Ewangelia Pawła
Wszyscy usprawiedliwieni przez łaskę
- II. Świadection Tradycji
Doświadczenie Augustyna
Pelagiusz i złudzenie wolności
Augustyn i nadrzędność łaski
Sola gratia i *sola fide* Lutra
Szósta sesja Soboru Trydenckiego poświęcona usprawiedliwieniu (1547)
Nowożytny spory wokół łaski
- III. Sprawiedliwość i usprawiedliwienie w teologii współczesnej
Ekumeniczny problem z usprawiedliwieniem przez wiarę
Zagadnienie sprawiedliwości w historii
Usprawiedliwienie przez wiarę a teologia wyzwolenia

Dział drugi POŚREDNICTWO WSTĘPUJĄCE

Rozdział 10. Ofiara Chrystusa

- I. Od codziennego zdrowego rozsądku do historii religii
Lekcja zdrowego rozsądku
Nauczanie historii religii
- II. Świadection Pisma Świętego
Ofiara z baranka paschalnego
Obrzęd składania ofiar i ich znaczenie
Krytyka ofiary u proroków
Jezus i ofiara
Ofiarniczy język Pawła
Świadection Listu do Hebrajczyków
- III. Świadection Tradycji
Ojcowie Kościoła czterech pierwszych wieków
Augustyn: teologia ofiary
Augustyn: ofiara Chrystusa i ofiara Kościoła
Ofiara Chrystusa u św. Tomasza z Akwinu
Doktryna Soboru Trydenckiego na temat ofiary
Poszerzenie i wypaczenie pojęcia ofiary w czasach nowożytnych
- IV. Podsumowanie: ofiara a obraz Boga
Od dwuznaczności do zmiany
Ofiara Chrystusa a ofiara chrześcijańska
Waga słów

Rozdział 11. Pełna cierpienia ekspiacja i przeblaganie

- I. Ekspiacja we współczesnej świadomości
- II. Świadection Pisma Świętego
Stary Testament: ekspiacja, orędownictwo i przebaczenie
Gniew Jahwe
Cierpiący Sługa Pański

Nowy Testament: Chrystus, nasze przebłaganie

2 Kor 5,21 i Ga 3,13

- III. Świadection Tradycji
 - Ekspiacja Chrystusa u ojców Kościoła
 - Ekspiacja i wynagrodzenie miłości
- IV. Podsumowanie: cierpienie i ekspiacja w naszych czasach
 - Chrześcijański paradoks cierpienia
 - Cierpienie Boga, jedyna pociecha w cierpieniu człowieka
 - Ekspiacja - potrzeba człowieka

Rozdział 12. Zadośćuczynienie

- I. Świadection Tradycji
 - Wprowadzenie kategorii zadośćuczynienia do teologii
 - Święty Anzelm: horyzont *Cur Deus homo*
 - Święty Anzelm: podstawowa argumentacja
 - Sprawiedliwość według św. Anzelma
 - Dwuznaczność dokonującej się zmiany
 - Miejsce zadośćuczynienia w soteriologii św. Tomasza
 - Sobór Trydencki: od usprawiedliwienia do zadośćuczynienia
- II. Konieczne rozeznanie
 - Yves de Montcheuil: dowartościowanie zadośćuczynienia
 - Wynagrodzenie - prawda zadośćuczynienia

Rozdział 13. Od zastępstwa do solidarności

- I. Zastępstwo
 - Element prawdy w zastępstwie
 - Od XVI do XX wieku: wokół zastępstwa w karze
 - Od XIX do XX wieku: zadośćuczynienie zastępcze
- II. Reprezentacja i solidarność
 - Doświadczenie solidarności
 - Solidarność a zbawienie
 - Solidarność w Piśmie Świętym
 - Solidarność a powszechność zbawienia
 - Zbawienie wszystkich przez jednego
 - Powszechność Jezusa i tajemnica Kościoła

Synteza
POJEDNANIE

Rozdział 14. Pojednanie i przebaczenie

- I. Świadection Pisma Świętego
 - Pojednanie dokonane przez krzyż
 - Przesłanie pojednania
- II. Pojednanie, nowe imię zbawienia
 - Zbawienie, tajemnica pojednania
 - Posługa Kościoła, posługa pojednania

Przejście

Indeks miejsc biblijnych

Indeks autorów starożytnych

Indeks autorów nowożytnych

TOM II

Słowo wstępne (Joseph Doré)

Wprowadzenie

Część trzecia OPOWIADANIA O ZBAWIENIU

Rozdział 15. Teologia zbawienia a narracyjność (Refleksje metodologiczne)

- I. Teologiczna doniosłość opowiadania
 - Zbawienie a historia zbawienia
 - Historia zbawienia a opowiadanie
 - Mała antropologia opowiadania
 - Opowiadanie fundacyjne społeczeństwa
 - Zbawienie - spotkanie dwóch opowiadań
 - Pamięć, opowiadanie i pamiątka
 - Pamięć i antycypacja
 - Opowiadanie dramatyczne
 - Opowiadanie i miłosna historia
- II. Struktura opowiadania
 - Opowiadanie a racja teologiczna
 - Od opowiadania do pojęć
 - Struktura doktrynalna wpisana w splot opowiadań
 - Trzy główne etapy zbawienia
 - "Opowiadanie totalne": koniec i początek
 - Porządek wykładu

Rozdział 16. Opowiadania o przysposobieniu i prorocत्वach (Zbawienie w Starym Testamencie)

- Czas podwójnego przysposobienia
 - Czas prorocत्व
 - Wielkie figury zbawienia
- I. Opowiadanie o Abrahamie
 - Powołanie i wiara Abrahama
 - Obietnica i Przymierze
 - Wstawiennictwo Abrahama (Rdz 18,16-33)
 - Ofiara Izaaka - figura krzyża (Rdz 22)
 - "Abraham ujrzał mój dzień"
 - Józef - figura Jezusa
 - II. Opowiadanie o Mojżeszu, pośredniku Przymierza
 - Mojżesz ocalony z wód: pośrenik-narodzony
 - Powołanie Mojżesza: gorejący krzew (Wj 3)
 - Wyzwolenie z Egiptu: wielka przypowieść o zbawieniu
 - Świętowanie Paschy: krew baranka (Wj 12)
 - Pierworodni przeciw pierworodnym
 - Przejście przez Morze Czerwone i wyzwajające zwycięstwo
 - Chrzest ludu w Mojżeszu
 - Bóg karmi swój lud na pustyni

Zawarcie Przymierza na Synaju
Dar i pedagogia Prawa
Natychmiastowe zerwanie Przymierza
Struktura Przymierza, struktura zbawienia
Wąż miedziany (Lb 21,4-9)
Jezus - nowy Mojżesz
Jozue - figura Jezusa

III. Opowiadanie o królach

Czas Sędziów
Izrael domaga się króla
Dawid - król mesjański
Dawid wybawiciel: zwycięstwo nad Goliatem
Dom Dawida
Oczekiwanie na Mesjasza
Grzech i skrucha Dawida (2 Sm 11-12)
Dawid - figura Chrystusa
Opowiadanie o królach do czasu przesiedlenia

IV. Opowiadanie o prorokach

Profetyzm w Izraelu
Od napiętnowania grzechu do uwiedzenia miłością: Ozeasz
Miłość oblubienicza: od Jeremiasza do Pieśni nad Pieśniami
Prorok mesjańskiego króla: Izajasz, Księga Emmanuela (Iz 6-11)
Jeremiasz - cierpiący sprawiedliwy
Po wygnaniu: księga pocieszenia Izraela (Iz 40-55)
Pieśni o Słudze Pańskim
Zapowiedź Nowego Przymierza: Jeremiasz (Jr 31,31)
Ezchiel: wieczne Przymierze i zmartwychwstanie ludu (Ez 16,60)

Podsumowanie: od opowiadań do kategorii

Pierwsze słowo: wybranie
Główna kategoria: przymierze
Przymierze a Prawo
Przymierze i zerwanie Przymierza: dialektyka daru i przebaczenia (nad-daru)
Łaska i wolność: zbawienie przez wiarę
Śmierć i zmartwychwstanie
Figury pośrednictwa
Obraz Boga: logika miłości

Rozdział 17. Opowiadania o Jezusie (Zbawienie w Nowym Testamencie)

I. Opowiadania o posłudze Jezusa

Świadectwo Sługi: chrzest
Podwójna walka Jezusa ze złem: kuszenia
Konanie: ostatnie kuszenie Jezusa
Pokusy mowy
Podwójna walka Jezusa ze złem: konfrontacja z planem śmierci
Śmiertelny ciężar kłamstwa
Ewangelia odpuszczenia grzechów
Jezus - Sługa zbawienia
Cała Ewangelia w każdej Ewangelii
Uzdrowienie znakiem przebaczenia (Łk 5,17-26)
Miłosierny Samarytanin (Łk 10,23-37)
Zbawienie zstąpiło do Zacheusza (Łk 19,1-10)

Od ludu wybranego do narodów

II. Opowiadania o męce

Układ narracji

Kerygmat, opowiadanie i doktryna

Opowiadanie a sakrament zbawienia

Opowiadanie w czterech opowiadaniach

1. Jezus - świadek (Mateusz i Marek)

Ostatnia wieczerza

Przeciwności na drodze sprawiedliwego: opuszczenie przez przyjaciół

Przeciwności na drodze sprawiedliwego: proces żydowski

Przeciwności na drodze sprawiedliwego: proces rzymski

Śmierć na krzyżu w milczeniu Boga

Mrok i światłość: milczenie i objawienie Boga

Płodność męczeństwa: zwycięstwo słabości nad siłą

2. Nawrócenie świadków (Łukasz)

Eucharystia: Ciało wydane

Od pojmania do krzyża

Ostatnie słowa Jezusa

Sens śmierci Jezusa

3. Chwalebna ikona Ukrzyżowanego (Jan)

Umycie nóg

Mowa o zbawieniu (J 13-17)

Oto człowiek, oto wasz król

Niewiasto, oto syn Twój

Wypełnienie Pisma

Będą patrzeć na Tego, którego przebili

Objawienie i kontemplacja

4. Podsumowanie: symbol krzyża

III. Opowiadania o Zmartwychwstałym

Natura opowiadania

Orędzie zmartwychwstania

Pusty grób: zwycięstwo nad śmiercią

Opowiadania o chrystofaniach: od nawrócenia do głoszenia

Opowiadania o chrystofaniach: Jezus Zbawiciel symbolem człowieka zbawionego

Uczniowie z Emaus: zmartwychwstanie serc

Dar Ducha i zbawienie trynitarnie

Zbawienie to zmartwychwstanie i życie

IV. Opowiadania o dzieciństwie Jezusa

1. Opowiadania o dzieciństwie według Mateusza

Zapowiedź dana Józefowi (Mt 1,18-25)

Zbawienie pogan: mędrcy (Mt 2,1-12)

2. Opowiadania o dzieciństwie według Łukasza

Zwiastowanie Maryi (Łk 1,26-38)

Udzielanie się zbawienia: nawiedzenie (Łk 1,39-56)

Pierwszy "kerygmat" zbawienia: narodzenie (Łk 2,1-21)

"Być w tym, co należy do mego Ojca" (Łk 2,22-52)

Całe zbawienie wyobrażone u swego zarania

Podsumowanie: od opowiadań do alegorii

1. Przesunięcie klasycznych kategorii

Panowanie kategorii zstępujących
Przyczynowość zstępująca
Przegląd krytyczny kategorii wstępujących
Konflikt między obrazami Boga
Ofiara Chrystusa: ofiara świadka

2. Propozycja nowych kategorii

Paradygmat objawienia i udzielania
Objawienie, udzielanie i wolność
Przymierze i pośrednictwo
Pośrednictwo sakramentalne i przyczynowość sakramentalna
Przymat przyczynowości sakramentalnej
Przyczynowość widzialna i niewidzialna: dar Ducha
Przyczyna celowa i przyczynowość powszechna
Jezus - zbawienie "w skrócie"

Rozdział 18. Opowiadania o Kościele

Trudność o charakterze ekumenicznym

I. Opowiadania o wydarzeniu fundacyjnym

Od Jezusa do daru Ducha
Opowiadanie Piotra (Dz 2,14-36)
Opowiadanie o wspólnocie
Opowiadanie Pawła
Opowiadanie o szerzeniu się Ewangelii: od Żydów do pogan

II. Głoszenie Słowa, czyli żywa pamięć o zbawieniu

Opowiadanie i pamięć
Opowiadanie w celebracji liturgicznej
Opowiadanie - wezwanie do nawrócenia
Opowiadanie przeznaczone dla tych z zewnątrz: misja

III. Sakrament, czyli opowiadanie, które staje się pamiątką

Od opowiadania do sakramentu
Aktualność wydarzenia z przeszłości
Sakramentalne upamiętnienie
Chrzest i pamiątka
Pamiątka w innych sakramentach

IV. Opowiadanie zgromadzonego ludu

Opowiadanie o miłości
Opowiadanie o życiu wspólnym
Opowiadanie o przeciwnościach i o męczeństwie
Od opowiadania o grzechu do opowiadania o nawróceniu

V. Opowiadanie o zbawieniu wobec wezwania do uniwersalności

Utrzymany zamysł
Chrystus - uniwersalny Zbawiciel

1. Pierwszy etap: od stworzenia przez Słowo do wcielenia Słowa

Zbawienie – usprawiedliwienie przez wiarę
Zbawienie przez łaskę Chrystusa

2. Drugi etap: od wydarzenia paschalnego do daru Ducha

3. Trzeci etap: powtórne przyjście Chrystusa na końcu czasów

Rola Kościoła w zbawieniu wszystkich
Chrześcijańskie opowiadanie o zbawieniu: totalitarny podbój?

Podsumowanie

Od opowiadań do kategorii: Kościół jako sakrament

Kościół jako sakrament: podwójna analogia

Od opowiadania do sakramentu

Kościół sakramentem i symbolem

Kościół sakramentem udzielania

Rozdział 19: Opowiadanie totalne: od początku do końca

Ku Alfie i Omedze czasów

I. Opowiadania o stworzeniu

Stworzenie w świecie Biblii i nauki

Dwie sekcje Księgi Rodzaju

Pierwsze opowiadanie o stworzeniu (Rdz 1)

Drugie opowiadanie o stworzeniu: mężczyzna i niewiasta (Rdz 2,5-24)

Efekty znaczeniowe opowiadań o stworzeniu

II. Opowiadania o grzechu

Adam i Ewa (Rdz 3,1-23)

Efekty znaczeniowe opowiadania

Protoewangelia

Kain i Abel (Rdz 4,1-16)

Noe: od potopu do przymierza (Rdz 6,1-9,17)

Wieża Babel (Rdz 11,1-9)

Stworzenie i grzech: dwa założenia zbawienia

III. Opowiadania o końcu

Ostateczność i koniec, terażniejszość i przyszłość

Koniec zapowiadany w terażniejszości

Zbawienie jako dopełnienie stworzenia

Zmartwychwstanie Jezusa prorocstwem powszechnego zmartwychwstania

Apokaliptyczne opowiadania o końcu

Mowy Jezusa o czasach ostatecznych (Mt 24,4-36)

Sędzia żywych i umarłych

Paruzja Chrystusa i powszechne zmartwychwstanie

Nowe niebiosa i nowa ziemia

Efekty znaczeniowe tych opowiadań:

1. Od rzeczy ostatecznych do wiecznych

2. Od nadziei do czuwania

3. Od obrazu rozdzielenia do rzeczywistości wyboru

Podsumowanie: od opowiadań do kategorii

Stworzenie, kenoza i wcielenie

Od kenozy stwórczej do kenozy trynitarniej

Pasja Boga dla człowieka i człowieka dla Boga

Alfa i Omega: od pośrednictwa do zjednoczenia

Koniec i początek immanentne wobec terażniejszości

Podsumowanie ogólne

Indeks miejsc biblijnych

Indeks autorów starożytnych i średniowiecznych

Indeks autorów nowożytnych